

Araştırma Makalesi

Yozgat Bozok Üniversitesi Öğrencileri ile Personelin Süt ve Süt Ürünleri Tüketim Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi

Beyza ÇALIK¹, Orhan ERMETİN^{2*}, Ömer Faruk KARACA³

¹Yozgat Bozok Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 66100, Yozgat, Türkiye

²Yozgat Bozok Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Zootekni Bölümü 66100, Yozgat, Türkiye

³Yozgat Bozok Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Makineleri ve Teknolojileri Mühendisliği Bölümü, 66100, Yozgat, Türkiye

¹<https://orcid.org/0009-0004-3208-7259>, ²<https://orcid.org/0000-0002-3404-0452>, ³<https://orcid.org/0000-0002-6302-9738>

*Sorumlu Yazar e-mail: orhan.ermetin@yobu.edu.tr

Makale Tarihi

Geliş: 09.10.2024

Kabul: 12.11.2024

DOI: 10.59128/bojans.1563414

Anahtar Kelimeler

Süt,
Süt Ürünleri,
Tüketim Tercihi,
Üniversite Öğrencileri

Öz: Bu çalışma, Yozgat Bozok Üniversitesi kampüsünde çeşitli fakülte ve yüksekokullarda öğrenim gören öğrencilerin ve çalışan personelin çeşitli parametreler göz önünde bulundurularak süt ve süt ürünleri tüketme alışkanlıklarını, bu alışkanlıkları etkileyen faktörleri ve süt tüketimi hakkındaki bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Anketler, kampüs içerisinde eğitimini sürdüren 250 öğrenci ve 100 akademik ve idari personele yüz yüze yapılmıştır. Öğrencilerin %63'ü en fazla tükettikleri süt ürününün yoğurt olduğunu belirtirken, bu oran personelde %68'dir. Kişi başı peynir tüketimine bakıldığında, öğrencilerin %47,2'si haftada 100 gramdan fazla peynir tüketirken, bu oran personelde %49 olarak görülmektedir. Öğrencilerin %39,2'si sütü en çok marketlerden almayı tercih ederken, bu oran personelde %54'tür. Öğrenciler en fazla yarım yağlı sütü tercih ederken, personel tam yağlı sütü tercih etmektedir. Öğrencilerin %68,8'i beyaz veya süzme peyniri tercih ederken, personelde bu oran %59'dur. Ayrıca, öğrencilerin %57'si sağlıklı beslenmediğini düşünürken, personelde bu oran %53'tür. Süt fiyatlarını pahalı bulan öğrencilerin oranı %70, personelde ise %62'dir. Sonuç olarak süt ve süt ürünleri tüketimini artırmak için fiyat dengesi sağlanmalı, güvenli gıda erişimi desteklenmeli ve toplum bilinçlendirilmelidir. Ayrıca, kişi başına düşen tüketimi artıracak politikalar geliştirilmelidir.

Atıf Künyesi: Çalık B., Ermetin O., Karaca Ö.F. (2024). Yozgat Bozok Üniversitesi Öğrencileri ile Personelin Süt ve Süt Ürünleri Tüketim Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi, *Bozok Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 3(2), 111-124. **How To Cite:** Çalık B., Ermetin O., Karaca Ö.F. (2024). Evaluation of Milk and Dairy Products Consumption Habits of Yozgat Bozok University Students and Staff, *Bozok Journal of Agriculture and Natural Sciences*, 3(2), 111-124.

Evaluation of Milk and Dairy Products Consumption Habits of Yozgat Bozok University Students and Staff

Article Info

Received: 09.10.2024

Accepted: 12.11.2024

Abstract: This study was conducted to determine the milk and dairy consumption habits of students and staff at Yozgat Bozok University, considering various parameters, the factors affecting these habits, and their

DOI: 10.59128/bojans.1563414

Keywords

Milk,
Dairy Products,
Consumption Preference,
University Students

level of knowledge about milk consumption. Surveys were conducted face-to-face with 250 students and 100 academic and administrative staff on campus. While 63% of students stated that yogurt was the most consumed dairy product, this rate was 68% for staff. In terms of per capita cheese consumption, 47,2% of students consume more than 100 grams of cheese per week, compared to 49% of staff. While 39,2% of students prefer to buy milk from supermarkets, this rate is 54% among staff. Students mostly prefer semi-skimmed milk, while staff opt for full-fat milk. While 68,8% of students prefer white or cottage cheese, the rate is 59% among staff. Additionally, 57% of students believe they do not eat healthily, while this rate is 53% among staff. The percentage of students who find milk prices expensive is 70%, while it is 62% among staff. As a result, to increase milk and dairy consumption, price balance should be ensured, access to safe food should be supported, and public awareness should be raised. Furthermore, policies should be developed to increase per capita consumption.

1. Giriş

İnsan yaşamının temel besinlerden biri olan süt, dengeli ve yeterli beslenme için gerekli olan hayvansal kaynaklı protein, yağ, laktoz, vitamin ve mineralleri içerir. Yüksek besin değeriyle birlikte vücut fonksiyonlarını düzenler, vücudun gelişimine katkıda bulunur, kemik ve diş oluşumunda önemli bir rol oynar ve zihinsel gelişimi destekler. Bu nedenle, süt ve süt ürünleri her yaşta önemli bir besin kaynağı olarak görülür. Doğal bileşimiyle, neredeyse bir canlının ihtiyaç duyabileceği tüm besin maddelerini içerir (Akbaş ve Tiryaki, 2007). Araştırmalara göre, günlük 1 litre süt tüketimi, yetişkin bir bireyin günlük fosfor, kalsiyum, B2 ve B12 vitamin gereksinimlerini tamamen, protein ihtiyacının ise yarısını karşılar. İçerdiği kalsiyumun yeterli miktarda alınması, her yaşta birey için büyük önem taşır (Erdal ve Tokgöz, 2011; Şahin ve Saraç, 2020). Süt, içerdiği süt proteinleriyle toksik ağır metalleri bağlayarak vücuda zarar vermesini önler. Ayrıca mineralleri ve vitaminleri sayesinde bazı hastalıkların önlenmesinde, bağışıklık sistemini güçlendirmede, kan basıncını düzenlemede, doku gelişiminde ve kemik ile diş sağlığında önemli bir rol oynar (Terzioğlu, 2017).

İnek, koyun, keçi ve manda gibi memeli hayvanlardan elde edilen sütler, doğrudan içecek olarak tüketilebildiği gibi yoğurt, peynir, dondurma, kefir ve süttozu gibi çeşitli süt ürünleri olarak da tüketilmektedir. Süt ve süt ürünleri, içerdikleri tüm esansiyel amino asitler nedeniyle sağlıklı bir yaşam sürmek ve dengeli bir beslenme sağlamak için tüketilmesi gereken önemli gıda maddelerindedir (Şimşek ve ark., 2005; İçöz ve ark., 2006; Usta ve Yılmaz, 2013).

Sütün besin içeriği, hayvan türü ve ırkına bağlı olarak değişiklik göstermekle birlikte, içme sütü ortalama olarak %10,5-14,5 oranında kuru madde içermektedir (Kibar ve ark., 2020). Bu kuru maddenin ortalama %3,6-5,5'i laktoz, %2,9-5,0'i protein, %2,5-3,5'i yağ ve %0,6-0,9'u ise mineral maddeler ve diğer bileşenlerden oluşmaktadır (Metin, 2014).

Türkiye, hayvan varlığı açısından Avrupa ülkeleri arasında birinci sırada yer almakta, ancak süt üretiminde ikinci sırada bulunmaktadır. Bu durum, hayvan başına elde edilen süt miktarında AB ülkelerinin gerisinde olduğumuzu göstermektedir (Uysal ve Olgun, 2023). Son 5 yılda Türkiye'deki sağılan hayvan sayısı ve süt üretimi, Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Türkiye süt üretimi ve sağılan hayvan sayısı

	2019	2020	2021	2022	2023
Sağılan Sığır Sayısı (Adet)	6.580.753	6.886.944	6.769.866	6.309.515	6.435.705
Üretim (Ton)	20.782.374	21.749.342	21.370.116	19.912.135	20.409.939
Verim (Ton/Baş)	3,16	3,16	3,16	3,2	3,2

Sağılan Koyun-Keçi Sayısı (Adet)	25.308.071	20.398.305	21.313.625	19.397.937	19.436.733
Üretim (Ton)	2.098.664	1.690.682	1.766.547	1.607.768	1.768.545
Verim (Ton/Baş)	0,08	0,08	0,08	0,08	0,09
Sağılan Manda Sayısı (Adet)	79.333	63.784	63.656	43.598	41.897
Üretim (Ton)	79.341	63.767	63.643	43.589	41.912
Verim (Ton/Baş)	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Toplam Sağılan Hayvan Sayısı (Adet)	31.968.157	27.349.033	28.147.147	25.751.050	25.914.335
Toplam Süt Üretimi (Ton)	22.960.379	23.503.790	23.200.306	21.563.492	22.220.396

Kaynak: Süt ve Süt Ürünleri Durum Tahmini, (2023)

Türkiye'de son beş yılı değerlendirdiğimizde, en yüksek süt üretimi 2019 yılında 22,9 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılında ise bir önceki yıla göre çığ süt üretim miktarı, hayvan varlığı ve verimle ilişkili olarak yaklaşık %4 artış göstererek toplam süt üretimi 22,2 milyon ton olmuştur. Türkiye'de 2023 yılında üretilen süt ve süt ürünleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. 2023 yılı süt ve süt ürünleri üretimi

Süt ve Süt Ürünleri	Üretim (Ton)
İnek Sütü	10.219.043
İçme Sütü	1.525.615
İnek Peyniri	773.081
Diğer Peynir	25.816
Yoğurt	1.219.587
Ayran	829.553
Kaymak	29.163
Krema	68.944
Tereyağı	87.065
Süt Tozu	45.289
Yağsız Süt Tozu	67.628

Kaynak: Ulusal Süt Konseyi 2023 yılı raporu (2024)

Gelişmiş ülkelerde, 100 litreyi geçen yıllık kişi başı süt tüketim miktarları Tablo 3'te verilmiştir. Türkiye'de yıllık kişi başı süt tüketim miktarı 25 litre civarındadır. (Sezgin, ve ark.,2023).

Tablo 3. Bazı ülkelerde kişi başı süt tüketimi (Lt/Kişi/Yıl)

	2018	2019	2020	2021	2022
Belarus	108.3	109.1	111.6	113.3	113.2
Ukrayna	109.4	112.4	114.4	113.9	104.5
Yeni Zelanda	106.4	104.9	103.7	103.3	103.2
Avustralya	104.9	100.0	98.5	96.1	93.6
İngiltere	102.2	96.2	95.2	93.1	93.0
Kanada	76.5	75.1	75.1	72.1	71.0

Kaynak: Süt ve Süt Ürünleri Durum Tahmini, (2023)

Bu çalışma, Yozgat Bozok Üniversitesi kampüsündeki çeşitli fakülte ve yüksekokullarda öğrenim gören öğrenciler ile çalışan personelin süt ve süt ürünleri tüketim alışkanlıklarını, bu alışkanlıkları etkileyen faktörleri ve süt tüketimi konusundaki bilgi düzeylerini çeşitli parametreler çerçevesinde incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, üniversite öğrencileri ve personelin süt tüketim alışkanlıkları ile bilgi düzeyleri analiz edilmektedir. Elde edilen bulgular ışığında, özellikle üniversite öğrencilerinin süt tüketimi konusunda bilinçlendirilmesi, karşılaştıkları sorunların tespit edilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması önem arz etmektedir. Ayrıca, süt tüketimini teşvik edici çözüm önerilerinin

sunulması ve bu adımların daha sağlıklı bireyler yetiştirilmesine katkı sağlaması hedeflenmektedir.

2. Materyal ve Yöntem

Bu çalışma, Yozgat Bozok Üniversitesi kampüsünde çeşitli fakülte ve yüksekokullarda öğrenim gören öğrencilerin ve çalışan personelin süt ve süt ürünlerini tüketme alışkanlıklarını belirlemek amacıyla, yüz yüze yapılan anketlerden elde edilen verilerden oluşmaktadır. Çalışmada rastgele örneklem yöntemi tercih edilmiştir. Anketler öğrenci ve çalışan personel olmak üzere 2 grupta uygulanmış ve değerlendirilmiştir.

Örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında aşağıdaki formül kullanılmıştır:

Örnekleme formülü,

$$n = \frac{N \cdot Z^2 \cdot p \cdot (1 - p)}{d^2 (N - 1) + Z^2 \cdot p \cdot (1 - p)}$$

Burada:

n: Gerekli örneklem büyüklüğü,

N: Evren büyüklüğü (kampüsteki toplam öğrenci ve personel sayısı),

Z: Güven düzeyi katsayısı (örneğin %95 güven düzeyi için Z=1.96),

p: Hedeflenen oranın tahmini (örneğin %50 için p=0.5p),

d: İzin verilen hata payı (örneğin %5 için d=0.05).

Bu formülle, kampüste araştırmaya dahil edilmesi gereken minimum öğrenci ve personel sayısı hesaplanmış, ardından elde edilen sayı 250 öğrenci ve 100 personel olarak uygulanmış ve elde edilen veriler ise SPSS 22.0 paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar tablolar halinde frekans ve yüzde olarak sunulmuş, ayrıca istatistiksel analizlerde ki-kare testi kullanılmıştır.

Araştırmanın yapılması için Yozgat Bozok Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 19.01.2022 tarihli 29/08 sayılı toplantısından onay yazısı ile katılımcılardan gönüllü katılım onayı alınmıştır.

Bu araştırmanın anket formu hazırlanırken, öncelikle benzer konularda yapılmış anket formları ve literatür çalışmaları incelenmiş, araştırmanın ana amacına uygun olacak şekilde düzenlemeler yapılmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

Anket yapılan üniversite öğrencilerinin bölüm, cinsiyet, yaş ve ikametgah durumlarına göre dağılımını Tablo 4' de özetlemektedir. Çalışma, çeşitli fakültelerde eğitim gören öğrencilere yönelik olarak yapılmış olup katılımcıların büyük kısmını Ziraat Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Bu veriler, öğrenci profillerinin anlaşılması ve çeşitli hizmetlerin bu grupların ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi için önemlidir.

Tablo 4. Anket yapılan öğrencilerin bazı özelliklerine göre dağılımı

Bölümler	n	%
Ziraat Fakültesi	91	36,4
Sağlık Bilimleri Fakültesi	55	22
İlahiyat Fakültesi	28	11,2
Eğitim Fakültesi	15	6
İletişim Fakültesi	5	2
Mühendislik Fakültesi	8	3,2
İktisat Fakültesi	4	1,6
Spor Bilimleri Fakültesi	10	4
MYO	10	4

Diğer	24	9,6
Cinsiyet	Sayı	Yüzde (%)
Kız	150	60
Erkek	100	40
Yaş	Sayı	Yüzde (%)
18-20	75	30
21-23	108	43,2
≥ 24	67	26,8
İkametgâh	Sayı	Yüzde (%)
Yurt	138	55,2
Öğrenci evi	23	9,2
Aile ile birlikte	89	35,6

Çalışmada anket uygulanan öğrencilerin bazı özelliklerine göre dağılımı Tablo 4’de sunulmuştur. Çalışmada yer alan 250 öğrencinin %60’ı kız, %40’ı erkek öğrenci olup, %43,2’si 21-23 yaşa aralığında ve %55,2’si yurttadır. Ankette yer alan öğrencilerin bölümlere dağılımında ise ilk üç sırada Ziraat Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi ve İlahiyat Fakülteleri yer almaktadır.

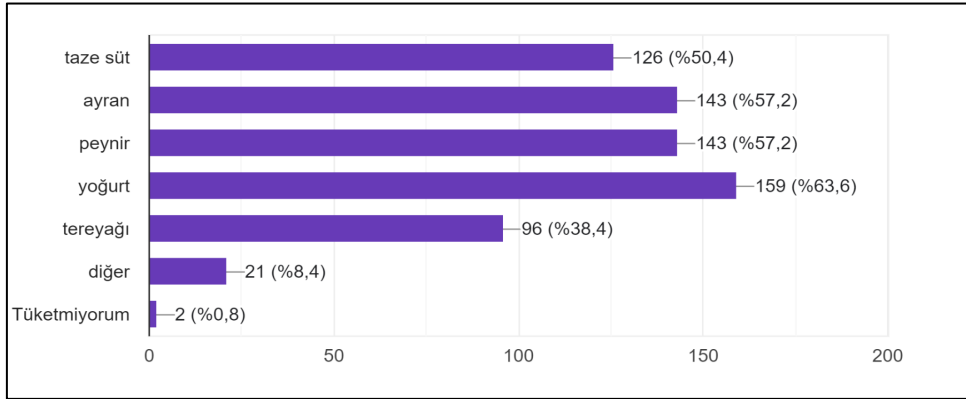
Tablo 5. Anket yapılan üniversite personelinin bazı özelliklerine göre dağılımı

Çalıştığı Bölümler	n	(%)
Rektörlük	19	19
Ziraat Fakültesi	30	30
İlahiyat Fakültesi	3	3
Eğitim Fakültesi	4	4
İletişim Fakültesi	1	1
Mühendislik Fakültesi	3	3
İktisat Fakültesi	1	1
Sağlık Bilimleri Fakültesi	2	2
MYO	2	2
Fen Edebiyat Fakültesi	5	5
Diğer	30	30
Cinsiyet	n	(%)
Kadın	48	48
Erkek	52	52
Yaş	Sayı	(%)
25-30	16	16
31-40	52	52
≥ 41	32	32
Eğitim Durumu	n	(%)
İlköğretim Mezunu	1	1
Lise Mezunu	19	19
Üniversite Mezunu	38	38
Lisansüstü mezun	42	42
Akademik Unvan/ Kadro	n	(%)
Prof. Dr.	5	5
Doç. Dr.	10	10
Dr. Öğr. Üyesi	15	15
Araş. Gör.	8	8
Memur	40	40
İşçi	22	22

Araştırmada yer alan üniversite personelinin bazı özelliklerine göre dağılımı Tablo 5’de sunulmuştur.

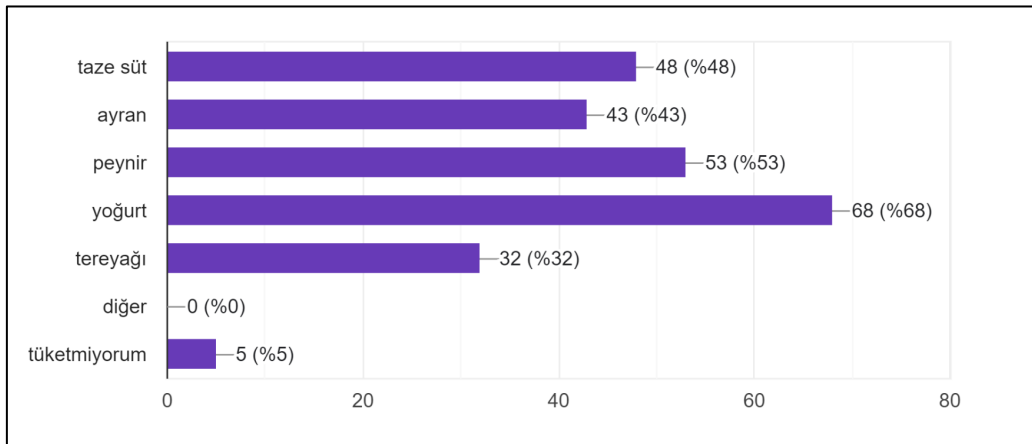
Çalışmada, üniversite personelinin yaş dağılımında %52 ile en yüksek oranın 31-40 yaş aralığında olduğu ve %38'inin üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir. Ankette yer alan personelin görev yerleri dağılımında ise Ziraat Fakültesi, Rektörlük ve Fen Edebiyat Fakülteleri ilk üç sıradadır. Unvan ve kadro dağılımı ise sırayla, Memur, İşçi, Dr. Öğr. Üyesi, Doçent, Araştırma Görevlisi ve Profesör olmuştur.

Çalışma sonucunda öğrencilerin %77,2'si, personelin ise %78'i süt içmeyi sevdiğini belirtmiştir. "Hangi süt ürünlerini en çok tüketirsiniz" sorusuna öğrencilerin ve personelin verdiği cevaplar Şekil 1 ve Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 1. Öğrencilerin süt ürünlerinden hangisini en çok tükettiklerine ilişkin cevapların dağılımı

Ankete katılan öğrenciler, süt ürünleri arasında en çok yoğurt (%63,6) tükettiklerini, ardından peynir ve ayran (%57,2) tükettiklerini belirtmiştir. Personelin %68'i yoğurt, %53'ü ise peynir tükettiğini belirtmiştir. İçme sütü oranı öğrencilerde %50,4 iken personelde %48 olarak bulunmuştur. (Şekil 2.). Para ve ark., (2020) yaptıkları çalışmada, öğrencilerin büyük çoğunluğu süt dışında en çok yoğurt (%32,4), peynir (%27,6) ve ayranı (%24,5) tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Çetinkaya'nın (2010) araştırmasında ise öğrencilerin süt ve süt ürünleri tercihleri arasında %46,9'unun peynir, %15,9'unun tereyağı, %32'sinin yoğurt, %1,5'inin süt tozu, %2'sinin meyveli yoğurt ve %1,6'sının meyveli sütü tercih ettiği bildirilmiştir.

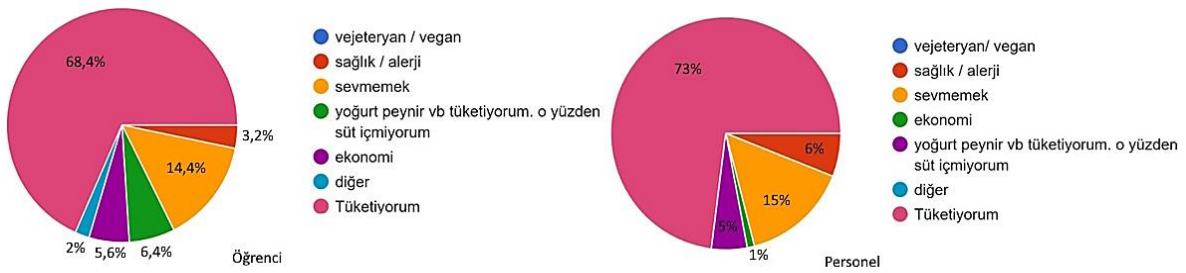

Şekil 2. Personelin süt ürünlerinden hangisini en çok tükettiklerine ilişkin cevapların dağılımı

"Süt tüketmeme nedeni?" sorusuna öğrencilerin ve personelin verdiği cevaplar Şekil 3'de sunulmuştur. Şekil 3'de görüleceği üzere öğrencilerin %14,4'ü süt içmeyi sevmediğini bildirmiş olup, süt ürünleri tükettiği için süt içmeyenlerin oranı da %6,4'tür. Bu oran personelde sırasıyla %15 ve %5'dir. Çetinkaya (2010) Kafkas Üniversitesi öğrencilerine yönelik yaptığı çalışmada öğrencilerin günlük, %25'i bir bardak, %5'i iki bardak, %3'ü 3 bardak ve %67'sinin de hiç süt tüketmediği belirtmiştir. Özbey (2020), Hitit Üniversitesi öğrencileri arasında yaptığı çalışmada katılımcıların %46'sinin süt içme alışkanlığının

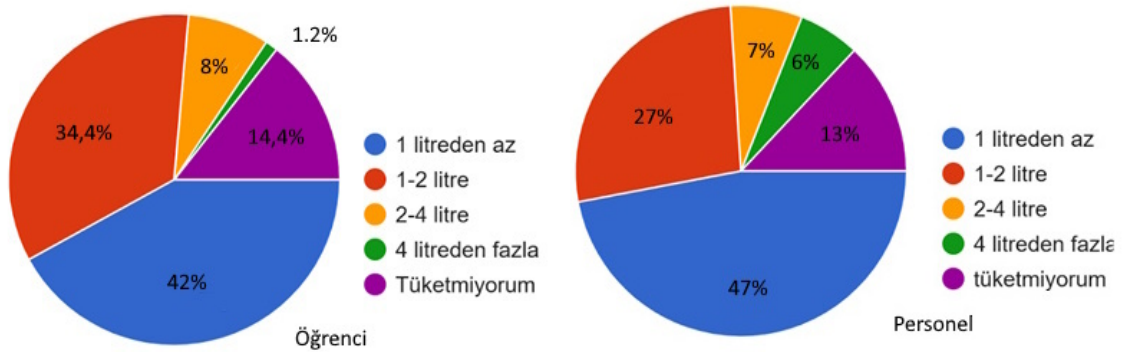
bulunmadığını, %41'inin süt içmeyi sevmediğini ve %9'unun pahalılık nedeniyle süt alamadığını belirtmiştir. Ayrıca, katılımcıların %4'ünün sütün mide rahatsızlığına yol açtığını ifade ettiğini bildirmiştir. Yaklaşık %45'i sanayiye aktarılan süt üretiminin geri kalan %55'i yerel tüketim ve hayvan beslemede kullanılmaktadır. Ulusal Süt Konseyi'ne göre 2019 yılında ülkemizde kişi başına yıllık içme sütü tüketimi 39.7 kg olarak belirlenmiştir. Gelişmiş ülkelerde süt ve süt ürünleri tüketimi daha yüksek düzeylerdeyken, gelişmekte olan ülkelerde kişi başına tüketim artış göstermektedir. Örneğin, yıllık süt tüketimi Belarus'ta 111.6 kg, Ukrayna'da 109.1 kg, Avustralya'da 103.2 kg ve AB ülkelerinde 65.1 kg'dır. Kişi başı tereyağı tüketiminde 6.1 kg ile Yeni Zelanda ilk sırada, peynir tüketiminde ise 18.4 kg ile AB ülkeleri öndedir (Anonim, 2019; Ergün ve Bayram, 2021).

Yalçın ve Argun (2017), Bitlis Eren Üniversitesi'nde yaptıkları çalışmada ise öğrencilerin %20'sinin her gün, %15,8'inin haftada birkaç kez, %48,3'ünün ayda birkaç kez süt tükettiklerini, %15,8'inin ise hiç süt tüketmediğini tespit etmiştir. İçme sütü dışında en çok tercih edilen süt ürünlerine bakıldığında, %23,3'ü peynir, %23,3'ü yoğurt, %25,8'i ayran ve %27,5'i ise tüm süt ürünleri olarak belirlenmiştir.

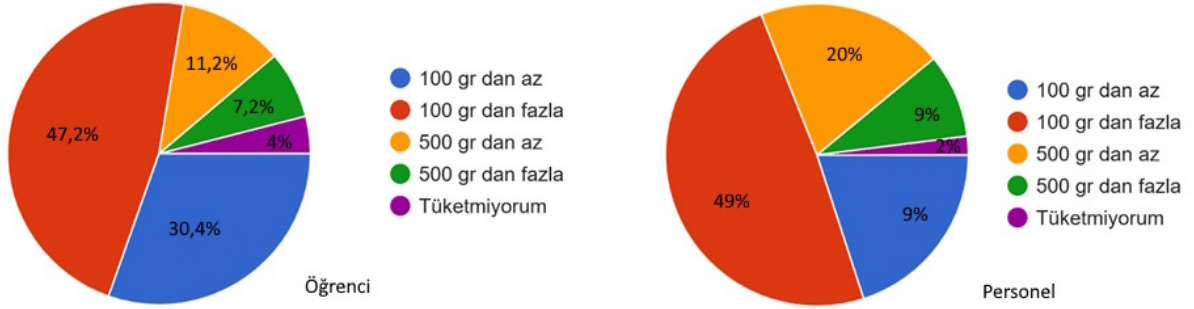
Şekil 3. Öğrencilerin ve personelin süt tüketmeme nedeni

Şekil 4 incelendiğinde, kişi başı haftalık süt tüketimi, öğrencilerin %42'si 1 litreden az, %34,4'ü 1-2 litre ve %4'ü 4 litreden fazla olduğu görülmektedir. Personelin haftalık süt tüketimi ise %47'si 1 litreden az %27'si 1-2 litre, %6'sı 4 litreden fazladır (Şekil 4). Terzioğlu ve Bakırcı (2019) tarafından yapılan çalışmada, katılımcıların %67'sinin sütü sevdiği, haftada ortalama 1,3 litre süt tükettiğini, ancak araştırmacılar bu miktarın gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında yetersiz olduğu bildirmişlerdir.

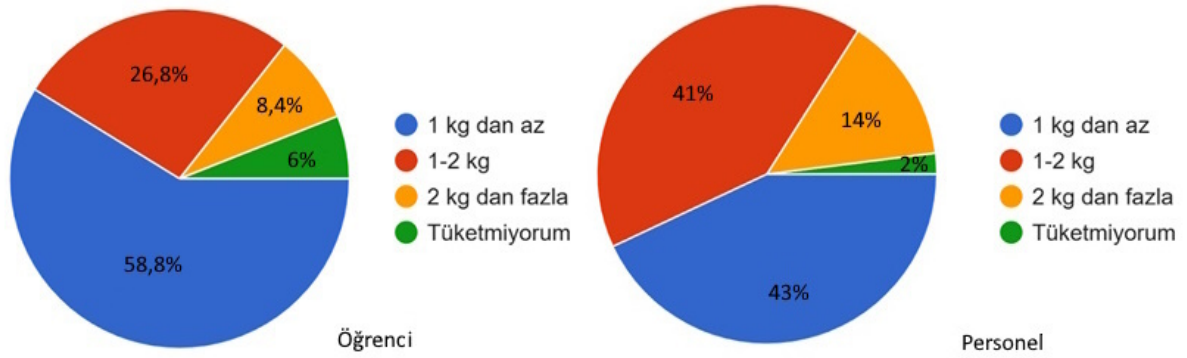
Şekil.4. Öğrencilerin ve personelin haftalık süt tüketimi

Kişi başı haftalık peynir tüketimi Şekil 5'te verilmiştir. Öğrencilerin %47,2'si haftalık 100 gramdan fazla peynir tüketirken, personelin haftalık peynir tüketiminde bu oran %49'dur.

Şekil 5. Öğrencilerin ve personelin işi başı haftalık peynir tüketimi

Kişi başı haftalık yoğurt tüketiminde, öğrencilerin %58,8'i haftada 1 kg'dan az yoğurt tüketmektedir. Personel grubunda ise bu oran %43 iken, haftada 1-2 kg yoğurt tüketenlerin oranı %41 olarak belirlenmiştir (Şekil 6).

Şekil 6. Öğrencilerin ve personelin kişi başı haftalık yoğurt tüketimi

Tablo 6. Öğrencilerin sütü satın alma tercihleri

Sütü nerden alırsınız	n	%
Süpermarket	98	39,2
Bakkal/Şarküteri	28	11,2
Kantin	4	1,6
Pazar veya üretici	60	24
Sokak Sütçüsü	36	14,4
Almıyorum	24	9,6
Süt alırken öncelikle neye dikkat edersiniz	n	%
Marka	70	28
Fiyat	56	22,4
Son Kullanma Tarihi	124	49,6
İnek sütünden sonra tercih ettiğiniz hayvan sütü	n	%
Koyun	59	23,6
Keçi	53	21,2
Manda	31	12,4
Yok	107	42,8
İçme sütünü hangi yağ oranında tercih edersiniz	n	%
Tam yağlı	82	32,8
Yarım Yağlı	94	37,6
Az yağlı	23	9,2
Yağsız	10	4
Fark etmez	22	8,8
Süt tüketmiyorum	19	7,6

Tabloda 6'daki veriler, öğrencilerin süt satın alma tercihleri ve alışkanlıkları hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Katılımcıların %39,2'si sütü süpermarketlerden almayı tercih ederken, %24'ü pazar veya üreticiden, %14,4'ü sokak sütçülerinden ve %11,2'si bakkal veya şarküteriden alışveriş yapmaktadır; kantinden süt alanların oranı ise yalnızca %1,6'dır. %9,6'lık bir kesim ise hiç süt almadığını belirtmiştir. Süt alırken dikkat ettikleri unsurlar arasında, %49,6 ile son kullanma tarihi en yüksek oranla ön plana çıkarken, %28'lik oranla marka tercihi ve %22,4 ile fiyat izlemektedir. İnek sütünden sonra en çok tercih edilen hayvan sütleri, %23,6 ile koyun sütü ve %21,2 ile keçi sütü olup, %42,8'lik bir kesim başka hayvan sütü tercih etmemektedir. İçme sütü tercihlerinde ise katılımcıların %37,6'sı yarım yağlı, %32,8'i tam yağlı, %9,2'si az yağlı, %4'ü yağsız süt tercih ederken, %7,6'sı süt tüketmediğini ifade etmiştir. Bu sonuçlar, öğrencilerin süt tüketimini artırmak amacıyla sağlık bilincine dayanan bilinçlendirme faaliyetleri ve erişilebilir fiyat politikaları geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Tablo 7.'deki veriler, katılımcıların süt alım tercihlerini ve alışkanlıklarını göstermektedir. Tablo 7. incelendiğinde üniversite personelinin süt alırken dikkat ettiği ilk husus; son kullanma tarihidir. Süt alım yerlerine baktığımızda, katılımcıların %54'ü süpermarketlerden süt almayı tercih ederken, %24'ü pazar veya üreticiden, %9'u sokak sütçüsünden, %8'i bakkal veya şarküteriden ve %1'i kantinden alışveriş yapmaktadır. %4 oranında katılımcı ise hiç süt almadığını belirtmiştir. Süt alırken dikkat edilen unsurlar arasında %73 oranıyla "hepsi" en yüksek tercihi oluştururken, son kullanma tarihine dikkat edenlerin oranı %14, marka ve fiyat dikkate alanların oranı ise sırasıyla %7 ve %6'dır. İnek sütünden sonra tercih edilen hayvan sütleri arasında %35 ile koyun sütü, %22 ile manda sütü ve %16 ile keçi sütü öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra personelin %27'si sadece inek sütü tercih ettiğini belirtmiştir. denilebilir. Personelin içme sütü tercihinde, katılımcıların %48'i tam yağlı, %32'si yarım yağlı, %8'i az yağlı, %4'ü yağsız ve %3'ü ise fark etmez şeklinde yanıt verilmiştir.. %5 oranındaki katılımcı süt tüketmediğini belirtmiştir. Bu sonuçlar, katılımcıların süt alım tercihleri ve sağlık bilinci hakkında önemli bilgiler sunmakta; ayrıca, süt tüketimini artırmak için bilinçlendirme çalışmalarının ve fiyat politikalarının göz önünde bulundurulması gerektiğini göstermektedir. Ürkek ve Taş'ın (2021) Gümüşhane Üniversitesi'nde yaptıkları araştırmada, katılımcıların %78,6'sı ürün satın alırken son kullanma tarihine dikkat ettiğini, %1,9'u ise buna hiç dikkat etmediğini belirtmiştir. Diğer yandan, Karakaya ve Akbay (2013) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada katılımcıların %26,5'inin açık süt, %26,2'sinin pastörize süt ve %87,7'sinin sterilize sütü tercih ettikleri ortaya konmuştur.

Toptaş (2011) tarafından Konya'da yapılan bir araştırmada, öğrencilerin %91,3'ünün inek sütü tüketmeyi tercih ettiği görülmüştür. Keçi sütü tercih edenlerin oranı %1,4 koyun sütünü tercih edenlerin oranı ise %0,3 gibi düşük seviyelerde kalırken, %7,1'lik bir grubun her üç süt çeşidini de tükettiği belirlenmiştir.

Tablo 7. Üniversite personelinin çiğ sütü satın alma tercihleri

Sütü nerden alırsınız	n	%
Süpermarket	54	54
Bakkal/Şarküteri	8	8
Kantin	1	1
Pazar veya üretici	24	24
Sokak Sütçüsü	9	9
Almıyorum	4	4
Süt alırken öncelikle neye dikkat edersiniz	n	%
Marka	7	7
Fiyat	6	6
Son Kullanma Tarihi	14	14
Hepsi	73	73
İnek sütünden sonra tercih ettiğiniz hayvan sütü	n	%
Koyun	35	35

Keçi	16	16
Manda	22	22
Yok	27	27
İçme sütünü hangi yağ oranında tercih edersiniz	n	%
Tam yağlı	48	48
Yarım Yağlı	32	32
Az yağlı	8	8
Yağsız	4	4
Farketmez	3	3
Süt tüketmiyorum	5	5

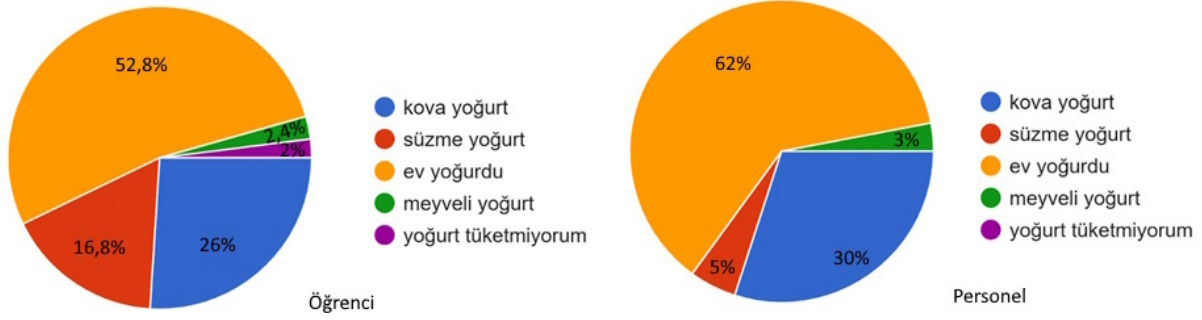
Öğrencilerin tüketimi tercih ettiği peynir türü %68,8 oranında beyaz/süzme peynir olarak belirlenmesine rağmen personelde bu oran %59'dur (Şekil 7.). Şimşek ve Açıkğöz'ün (2011) öğrencilerle yaptığı çalışmada, en çok tercih edilen peynir çeşitleri arasında %49,8 ile beyaz peynir ve %46,6 ile kaşar peyniri öne çıkmaktadır. Ayrıca, %6'sı geleneksel yöre peynirini tercih ederken, %54,1'i lor peynirini hiç tüketmediğini belirtmiştir. Uzunöz ve Gülşen'in (2007) çalışmasında ise öğrencilerin %69'u taze peyniri, %31'i ise olgunlaşmış peyniri tüketmeyi sevdiğini ifade etmiştir.

Yalçın ve Argun'un (2017) araştırmasına katılan öğrencilerin %62,5'i beyaz peynir, %15'i tulum peyniri, %9,2'si kaşar peyniri, %6,7'si örgü peyniri ve %6,7'si otlu peynir tükettiklerini belirtmiştir. Araştırmacılar çalışmasında günlük peynir tüketimlerine bakıldığında, %3,3'ü hiç peynir tüketmediğini, %74,2'si 1 kibrit kutusu, %16,7'si 2 kibrit kutusu ve %5,8'i ise 2 kibrit kutusundan fazla peynir tükettiklerini ifade etmiştir.

Şekil 7. Öğrencilerin ve personelin tüketimi tercih ettikleri peynir çeşitleri

Öğrencilerin %52,8'i en çok ev yoğurdu tüketmeyi tercih ederken, bunu kova yoğurdu ve süzme yoğurt takip etmektedir. Personelde ise bu oran %62 olup, sırasıyla kova ve süzme yoğurt tercih edilmektedir (Şekil 8). Şimşek ve Açıkğöz'ün (2011) çalışmasında katılımcıların %35,3'ü kaymaksız yoğurdu, %33,3'ü ev yoğurdunu, %31,7'si ise kaymaklı yoğurdu tercih ettiklerini bildirmiştir. Uzunöz ve Gülşen'in (2007) araştırmasında, öğrencilerin %56'sının sade yoğurdu, %8,33'ünün meyveli yoğurdu, %22,67'sinin kaymaklı yoğurdu ve %13'ünün kaymaksız yoğurdu tercih ettiği belirtilmiştir. Yılmaz ve Özkan (2007) tarafından Balıkesir Üniversitesi'nde yapılan çalışmada, öğrencilerin %4'ünün ayran, %22,3'ünün yoğurt ve %76'sının peynir tükettiği tespit edilmiştir. Ayrıca, Uzunöz ve Gülşen'in (2007) Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde yaptıkları bir başka çalışmada, öğrencilerin %60,33'ü düzenli olarak yoğurt tükettiğini belirtmiştir.

Şekil 8. Öğrencilerin ve personelin tüketimi tercih ettikleri peynir çeşitleri

Tablo 8, üniversite öğrencilerinin ve personelin süt tüketimini etkileyen çeşitli faktörleri ortaya koymaktadır. Öncelikle, meyveli veya kakaolu süt tercih eden öğrencilerin oranı %62,8 iken, bu tür sütleri tercih etmeyenlerin oranı %37,2'dir. Bu sonuç, öğrencilerin süt tüketiminde çeşitliliğe açık olduklarını ve tatlı süt ürünlerine yönelim gösterdiklerini göstermektedir. Diğer içecek tercihlerine bakıldığında, %53,6 oranıyla çay en çok tercih edilen içecek olurken, kahve %27,2 ile ikinci sıradadır. Meyve suyu ve gazlı içecekler ise daha az tercih edilmektedir. Bu durum, çayın kültürel bir alışkanlık olduğunu ve öğrencilerin sağlıklı içecek tercihlerine yönelik eğilim gösterdiğini düşündürmektedir. Katılımcıların sağlıklı beslendiklerini düşünenlerin oranı %55,6'dır, ancak %44,4'ü bu konuda tereddüt yaşamaktadır. Bu, öğrencilerin sağlıklı beslenme konusunda daha fazla bilgilendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Toplumun süt içme konusunda yeterince teşvik edilip edilmediği sorusuna verilen yanıtlarda ise, %68,4 oranındaki katılımcı, yeterli teşvik olmadığını belirtmiştir. Bu durum, süt tüketimini artırmak için daha fazla bilinçlendirme ve teşvik programlarının gerektiğini ortaya koymaktadır. Süt içme alışkanlığının kazanıldığı döneme bakıldığında, öğrencilerin %66,8'i bu alışkanlığı okul öncesi dönemde edindiğini belirtmiştir. Bu da, çocukluk döneminde sağlıklı alışkanlıkların kazandırılmasının önemini vurgulamaktadır. Son olarak, süt fiyatları hakkında yapılan değerlendirmelerde, katılımcıların %70'i süt fiyatlarını pahalı bulmakta, bu durumun süt tüketimini olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu sonuçlar, öğrencilerin süt tüketiminin artırılması için fiyatların daha erişilebilir hale getirilmesi gerektiğini ve toplumun süt tüketim alışkanlıkları hakkında bilinçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Benzer çalışma yapan Para ve ark.(2020) 213 öğrenci ile yaptıkları çalışmada %88,8 oranında sağlıklı beslendiklerine inandıklarını belirtmiş olup, Onurlubaş ve ark. (2015) araştırmalarında, kız öğrencilerin %36,2'si ve erkek öğrencilerin %35,8'i sağlıklı beslenmeye inandıklarını belirtmişlerdir.

Selçuk ve ark. (2003) çalışmasında, öğrencilerin ayran dışında en çok meyve suyunu (%56,64) tükettikleri, %29,62'sinin gazlı içecekleri, %11,37'sinin sodayı ve %2,37'sinin sebze suyunu tercih ettikleri ifade edilmiştir. Aynı çalışmada, Yüzüncü Yıl Üniversitesi öğrencilerinin süt ürünleri fiyatlarını pahalı bulanların oranı peynir için %67,27, yoğurt için %45,51, tereyağı için %79,33 ve dondurma için %61,81 olarak belirtilmiştir.

Tarakçı ve ark. (2003) araştırmasında ise öğrencilerin yarısının süt fiyatlarını diğer gıdalara göre pahalı bulduğu ortaya konmuştur.

Tablo 8. Öğrencilerin süt tüketimini etkileyen faktörler

Meyveli veya kakaolu süt tercih eder misiniz?	n	%
Evet	157	62,8
Hayır	93	37,2
Süt dışında en fazla tercih ettiğiniz içecek	n	%
Çay	134	53,6
Kahve	68	27,2
Meyve suyu	30	12
Gazlı içecek	18	7,2
Sağlıklı beslendiğinizi düşünüyor musunuz?	n	%

Evet	139	55,6
Hayır	111	44,4
Toplumun süt içme konusunda yeterince teşvik edilip edilmediği	n	%
Yeterli	24	9,6
Yetersiz	171	68,4
Bilgim yok	55	22
Süt içme alışkanlığı Kazanıldığı Dönem	n	%
Okul öncesi	167	66,8
Okul dönemi	62	24,8
Yetişkinlik dönemi	21	8,4
Süt fiyatları hakkında düşünceniz	n	%
Pahalı	175	70
Normal	49	19,6
Ucuz	13	5,2
Bilgim yok	13	5,2

Tablo 9. Üniversite personelinin süt tüketimini etkileyen faktörler

Meyveli veya kakaolu süt tercih eder misiniz?	n	%
Evet	21	21
Hayır	79	79
Süt dışında en fazla tercih ettiğiniz içecek	n	%
Çay	74	74
Kahve	21	21
Meyve suyu	6	6
Gazlı içecek	2	2
Sağlıklı beslendiğinizi düşünüyor musunuz?	n	%
Evet	47	47
Hayır	53	53
Toplumun süt içme konusunda yeterince teşvik edilip edilmediği	n	%
Yeterli	12	12
Yetersiz	81	81
Bilgim yok	7	7
Süt içme alışkanlığı Kazanıldığı Dönem	n	%
Okul öncesi	81	81
Okul dönemi	13	13
Yetişkinlik dönemi	6	6
Süt fiyatları hakkında düşünceniz	n	%
Pahalı	62	62
Normal	27	27
Ucuz	8	8
Bilgim yok	3	3

Tablo 9 'daki veriler, üniversite personelinin süt tüketimini etkileyen önemli faktörleri ortaya koymaktadır. Katılımcıların %21'i meyveli veya kakaolu süt tercih ederken, %79'u bu tür sütleri tercih etmemektedir. Süt dışında en çok tercih edilen içecek ise %74 ile çaydır; ardından %21 ile kahve, %6 ile meyve suyu ve %2 ile gazlı içecek gelmektedir. Katılımcıların %47'si sağlıklı beslendiğini düşünürken, %53'ü hayır demiştir. Toplumun süt içme konusunda yeterince teşvik edilmediğini belirtenler %81 oranında iken, bu durumu yeterli bulanlar yalnızca %12'dir. Süt içme alışkanlığına bakıldığında, %81'i bu alışkanlığı okul öncesi dönemde kazanmış, %13'ü okul döneminde ve %6'sı ise yetişkinlik döneminde kazanmıştır. Son olarak, katılımcıların %62'si süt fiyatlarını pahalı bulmakta, %27'si normal ve %8'i ucuz olarak değerlendirmektedir. Bu veriler, süt tüketimini artırmak için erken yaşta alışkanlıkların

geliştirilmesi, toplumun bilinçlendirilmesi ve süt fiyatlarının erişilebilirliğinin sağlanması gerektiğini göstermektedir.

Türkiye'de süt ve süt ürünleri tüketimi üzerine yapılan birçok çalışma vardır. Durmaz ve ark. (2002), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Meslek Yüksekokulu öğrencileri arasında yaptıkları araştırmada, öğrencilerin %77,41'inin süt içmeyi sevdiğini ancak %94,90'ünün düzenli olarak süt tüketmediğini belirledi. Ayrıca, öğrencilerin sabah kahvaltılarında genellikle çayı tercih ettiği görülmüş ve üniversite lisans öğrencilerinin aylık ortalama süt tüketimi 3,7 kg olarak tespit edilmiştir (Tarakçı ve ark., 2003).

4. Sonuç

Yozgat Bozok Üniversitesi kampüsünde çeşitli fakülte ve yüksekokullarda öğrenim gören öğrenciler ile çalışan personelin süt ve süt ürünlerine yönelik tüketim alışkanlıklarını belirlemek amacıyla yapılan yüz yüze anketlerden elde edilen verilere göre, öğrencilerin %77'si süt içmeyi sevdiğini ve süt ürünleri arasında en çok yoğurdu tercih ettiğini belirtmiştir. Personel üzerinde yaptığımız çalışmada da benzer oranlar görülmektedir. Süt dışında tercih edilen içecek çay olup, öğrenciler arasında bu oran yaklaşık %54, personel arasında %71'dir. Öğrencilerin yaklaşık %57'si sağlıklı beslenmediğini düşünürken, personelde bu oran %53'dür. Öğrencilerin süt fiyatlarını pahalı bulma oranı %70 iken, personelde bu oran %62'dir. Sağlıklı beslenememe gerekçesi olarak ekonomik durumlar ve satın alma gücü, hazır gıdalarla beslenme alışkanlıklarını düşünülebilir.

Elde edilen sonuçlar, farklı üniversite öğrencileriyle yapılan araştırmalarla tutarlılık göstermektedir. Bu durum, ülkemizde süt ve süt ürünü tüketiminin artırılması için gerekli politikalara ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Süt içme alışkanlığı olmayan öğrencilerin oranı yaklaşık %32 olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda, üniversite öncesi dönemlerde süt içme alışkanlığının kazandırılması, güvenilir süt ve süt ürünlerine kolay erişimin sağlanması ve bu konuda toplumu bilinçlendirmeye yönelik faaliyetlerin yürütülmesi gerekmektedir.

Bu sonuçlar dikkate alındığında, öğrencilerin ve personelin sağlıklı ve dengeli beslenmeleri için gerekli olan taze süt, peynir, yoğurt, tereyağı, dondurma ve ayran gibi süt ürünlerinin yeterli ve dengeli bir şekilde tüketiminin artırılması ve teşvik edilmesi amacıyla çeşitli çalışmalar yapılması önerilmektedir. Ayrıca, kampüs içerisinde taze süt ürünlerinin satılacağı işletmelerin bulunması ve süt ürünleriyle kahvaltı yapma imkanı sunan bir kahvaltı salonunun açılması da faydalı olacaktır.

Teşekkür

Bu çalışma TÜBİTAK Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı tarafından yürütülen 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında 1919B012104856 başvuru numarası ile desteklenmiştir.

Kaynaklar

- Akbay, C., Tiryaki, G. Y. (2007). Tüketicilerin ambalajlı ve açık süt tüketim alışkanlıklarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi: Kahramanmaraş örneği. *KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi*, 10(1), 89-96.
- Anonim, (2019). Dünya ve Türkiye'de süt sektör istatistikleri 2019 süt raporu. Ulusal Süt Konseyi, Ankara, <https://ulusalsutkonseyi.org.tr/kategori/raporlar/sut-konseyi-raporlari/>, (Erişim tarihi: 15.04.2024).
- Çetinkaya, A. (2010). Kafkas Üniversitesi öğrencilerinin içme sütü ve süt ürünlerini tüketim alışkanlıklarının belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Veteriner Bilimleri Dergisi*, 5(2), 73-84.
- Durmaz, H., Sağun, E., Tarakçı, Z. (2002). Yüksekokul öğrencilerinin içme sütü tüketim alışkanlıkları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 13(1), 69-73.
- Erdal, G., Tokgöz, K. (2011). Tüketicilerin ambalajlı ve açık süt tüketim tercihlerini etkileyen faktörler: Erzincan ili örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2011(1): 111-115.
- Ergün, O.F., Bayram, B. (2021). Türkiye'de hayvancılık sektöründe yaşanan değişimler. *Bahri Dağdaş Hayvancılık Araştırma Dergisi*, 10(2), 158-175.
- İçöz, Y., Demir, A., Çeliker, S. A., Kalanlar, Ş., Gül, U. (2006). Süt ve Süt Ürünleri Durum Tahmin. Ankara: *TEAE Yayınları*, 132.

- Karakaya, E., Akbay, C. (2013). İstanbul ilinde tüketicilerin süt ve süt ürünleri tüketim alışkanlıkları. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 27(1), 65-77.
- Kibar, M., Yılmaz, A., Mikail, N. (2020). Siirt ili merkez ilçede süt ve süt ürünleri tüketim alışkanlıkları ve etkileyen faktörler. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. 10(1):99-113
- Metin, M. (2014). Süt Teknolojisi (1. Baskı). *Ege Üniversitesi Yayınları*, İzmir.
- Onurlubaş, E., Doğan, H.G., Demirkıran, S., (2015). Üniversite öğrencilerinin beslenme alışkanlıkları. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 32(3): 61-69.
- Özbey, F. (2020). Üniversitesi Öğrencilerinin Süt ve Süt Ürünleri Tüketim Alışkanlıklarının Belirlenmesi. *Sağlık Profesyonelleri Araştırma Dergisi*, 2(1), 1-6.
- Para, G., Ülger, İ., Kaliber, M. (2020). Üniversite öğrencilerinin süt ürünleri tüketim alışkanlıkları ve beslenme bilinçlerinin değerlendirilmesi. *Erciyes Tarım ve Hayvan Bilimleri Dergisi*, 3(1), 9-15.
- Selçuk, Ş., Tarakçı, Z., Şahin, K., Coşkun, H., (2003). Yüzüncü Yıl Üniversitesi lisans öğrencilerinin süt ürünleri tüketim alışkanlıkları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 13(1): 23- 31.
- Sezgin, F. H., Dümen, E., Bayrakal, G. M. (2023). Marmara Bölgesindeki tüketicilerin hayvansal kökenli gıda tüketim tercihlerinin belirlenmesi ve tüketiciye bağlı değişkenlerin mikrobiyolojik açıdan değerlendirilmesi. *Eurasian Econometrics Statistics & Empirical Economics Journal*, (23), 1-13.
- Süt ve Süt Ürünleri Durum Tahmini, 2023, <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Menu/36/Durum-Ve-Tahmin-Raporlari> (Erişim tarihi: 14.02.2024)
- Şahin, D. S., Saraç, Z. F. (2020). Burdur İlindeki 65 yaş üzeri tüketicilerin süt ve süt ürünleri tüketim alışkanlıkları. *Bursa Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 34(1), 119-133.
- Şimşek, O., Çetin, C., Bilgin B. (2005). İstanbul ilinde içme sütü tüketim alışkanlıkları ve bu alışkanlıkları etkileyen faktörlerin belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2(1): 12-18.
- Şimşek, B., Açıkgöz, İ. (2011). Üniversite öğrencilerinin süt ürünleri tüketim alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Journal of the Institute of Science and Technology*, 1(3), 57-62.
- Tarakçı, Z., Selçuk, Ş., Şahin, K., Coşkun, H. (2003). Üniversite öğrencilerinin içme sütü tüketim alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Yuzuncu Yil University Journal of Agricultural Sciences*, 13(1), 15-21.
- Terzioğlu, M. E. (2017). Erzincan Üniversitesi lisans öğrencilerinin süt tüketim alışkanlıklarının ve davranışlarının Belirlenmesi. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Y. Lisans Tezi. Erzurum.
- Terzioğlu, M. E., Bakırcı, İ. (2019). Lisans öğrencilerinin süt tüketim alışkanlıklarının ve davranışlarının belirlenmesi. *Gıda*, 44(1), 163-172.
- Toptaş, B. E. (2011). Konya İli 10-15 Yaş Aralığındaki İlköğretim Öğrencilerinde Süt ve Süt Ürünleri Tüketim Alışkanlığı, Laktoz Sindirim Güçlüğü ve İntoleransı Üzerine Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı, Beslenme Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 95s, Konya.
- Ulusal Süt Konseyi 2023 Yılı Raporu (2024). <https://ulusalsutkonseyi.org.tr/uretimler/> (Erişim tarihi: 10.02.2024)
- Usta, B., Yılmaz, E.L. (2013). Sütün antioksidan enzimleri ve biyolojik etkileri. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 27(2): 123-130.
- Uysal, E., Olgun, O. (2023). Konya Bölgesi Süt Sığırı İşletmeleri Besleme Uygulamalarının Belirlenmesi. *Bahri Dağdaş Hayvancılık Araştırma Dergisi*, 12(1), 1-12.
- Uzunöz, M., Gülşen, M., (2007). Üniversite Öğrencilerinin Süt ve Süt Ürünleri Tüketim Alışkanlıklarının Belirlenmesi. *Gıda Teknolojileri Elektronik Dergisi*, 3: 15-21.
- ürkek, B., Taş A. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Fermente Süt Ürünleri Tüketim Alışkanlıklarının İstatistiksel Analizi. *Aydın Gastronomy*, 5(2), 91-103.
- Yalçın, M., Argun, M. Ş. (2017). Bitlis Eren Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin süt ve süt ürünleri tüketim alışkanlıklarının ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 6(1), 51-60.
- Yılmaz, E., Özkan, S., (2007). Üniversite öğrencilerinin beslenme alışkanlıklarının incelenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(6): 87-104.